

УДК 378.147:378.17

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-346-357>

ПЕДАГОГІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

О. О. Фролова

ORCID 0000-0002-2174-6552

У статті проаналізовано педагогічні фактори формування ціннісного ставлення школярів до здорового способу життя. Найбільш важливими з етапів формування культури здоров'я визначено: пізнання категорій «здоров'я», «розвиток здоров'я», «здоровий спосіб життя», «культура здоров'я» (когнітивний компонент); розвиток і формування відносин до цих категорій (емоційний компонент); формування ціннісних орієнтацій, свідомо оцінка цих категорій, відносин до власного здоров'я та здоров'я оточуючих (аксіологічний компонент); виведення знань, відносин, оцінки і ціннісних орієнтирів на поведінковий рівень (поведінковий компонент); їх самореалізація (творчий компонент) і власне формування культури здоров'я – здатність до рефлексивного ціннісного визначення мети, поява життєвих сенсів, стійких мотивів, які контролюють всі попередні етапи (особистісно-діяльнісний компонент) (Садовий, Трифонова, 2020, с. 227). Завдяки останньому компоненту особистість управляє своїм здоров'ям шляхом цілеспрямованого вдосконалення механізмів збільшення адаптаційних і компенсаторних резервів на організаційному, психічному і соціальному рівнях, а також усвідомлено і активно використовує оздоровчі технології.

Відтак, специфіка змісту оздоровчих технологій в школі повинна визначатися організаційно-педагогічними, статевими та індивідуальними відмінностями і складається з адаптації особистості школяра до постійно змінюваних соціальних умов в освіті, полягає у становленні активної, усвідомленої позиції, самовизначенні і перетворенні особистості, яка навчається. Вивчення проблеми ставлення до здоров'я школярів показало, що обов'язковим фактором є усвідомлення цінності здоров'я і прагнення діяти у напрямку його зміцнення і вдосконалення.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, цінності, особистість, здоров'я.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, в умовах пандемічних викликів надзвичайно актуальним постає питання збереження здоров'я особистістю як фундаменту гармонійного розвитку та успішної самореалізації. Фундаментальні підвалини свідомого відношення до власного здоров'я закладаються у дитинстві. Соціальне оточення може вплинути на цей процес як позитивно, так і негативно – формуючи шкідливі звички. Відтак, для сучасного педагога вкрай важливо усвідомлювати педагогічні фактори формування ціннісного ставлення школярів до здорового способу життя, з метою створення здоров'язбережувального оточення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Аналізу здоров'язбережувальних та оздоровчих технологій присвячена велика кількість досліджень у різних галузях наук. При цьому автори детально розглядають різні аспекти цієї теми, а саме: ціннісне ставлення до власної особистості та світу загалом (А. Кирькова, О. Цибулько), психологічні компетенції вчителя як основа саморозвитку (М. Вурка, О. Chubrey), біоенергетичні особливості здоров'я людини (Г. Апанасенко), особливості професійного становлення особистості (Л. Павленко, М. Павленко, М. Садовий, О. Трифонова, О. Юзик), а також питання термінологічного спрямування (С. Цінько, Н. Медвідь). Але окремого дослідження, що систематизує знання про педагогічні фактори формування ціннісного ставлення школярів до здорового способу життя, немає.

Мета статті – охарактеризувати педагогічні фактори формування ціннісного ставлення школярів до здорового способу життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан здоров'я та навчання взаємопов'язані і взаємообумовлені: чим міцніше здоров'я учнів, тим продуктивніше навчання. Стан здоров'я дитини і підлітка обумовлює його активність і протистояння можливому негативному впливу ззовні, тобто успішність його адаптації до умов середовища. У свою чергу, ступінь здоров'я визначається широтою адаптаційних можливостей організму і особистості. Між здоров'ям і захворюванням лежить дистанція з етапами напруги, перенапруги, зриву і поломки адаптаційних механізмів. Останній етап є захворюванням в істинному – нозологічному – значенні.

За концепцією Г. Апанасенко, існує певний «безпечний рівень» соматичного (тілесного) здоров'я індивіда, нижче якого розвиваються спочатку ендогенні (внутрішні) фактори ризику, а при подальшому зниженні – хронічні соматичні захворювання (Апанасенко, 1992, с. 67). На лікування вже сформованих хвороб і направлено, головним чином, увагу сучасної медицини. Однак повністю змінити стабілізоване захворювання і

повернути людину до стану повного здоров'я не завжди виявляється практично можливим. Набагато більш ефективним є втручання на ранніх стадіях формування захворювання, коли зміни в організмі носять функціональний, ще на межі з нормою, характер. Саме в цьому напрямку повинні бути зосереджені спільні зусилля медичних і педагогічних працівників школи щодо профілактики захворювань у дітей і підлітків.

Серед екзогенних (зовнішніх) чинників, які формують здоров'я дітей та підлітків, особливу значимість в процесі освіти мають соціальні фактори, які можуть здійснювати як позитивний, так і негативний вплив. Макросоціальні умови суспільства прямо чи опосередковано впливають на мікроклімат в сім'ї, де росте і розвивається дитина. Сімейне середовище є початковим формуючим чинником здоров'я її членів, в першу чергу, дітей. Активне і свідоме ставлення батьків до здоров'я своїх дітей необхідне на всіх етапах їх росту і розвитку.

Шкільне оточення – потужний екзогенний фактор, що впливає на здоров'я дітей і підлітків. Завданням гігієнічного регулювання педагогічного процесу в школі є така організація навчання і виховання, що, не виключаючи труднощів, дозволяє зберегти, відповідно до вікових особливостей, реакцію дітей і підлітків на певне навантаження, зберегти їх дієдатність, забезпечити правильний, гармонійний, цілісний розвиток, а відтак і здоров'я.

Соціальна адаптація – це не тільки пристосування до певних умов, а складний суперечливий процес, який зачіпає внутрішні властивості особистості і супроводжується певними зрушеннями в її структурі. Адаптація відбувається в тому випадку, якщо соціальне середовище сприяє реалізації потреб і прагнень кожного школяра, служить розкриттю його індивідуальностей.

Учитель є основним посередником розвиваючого освітнього середовища. На вчителя лягає і пряма відповідальність за стан здоров'я кожного школяра. Тому вчитель повинен знати основні прояви тих чи інших порушень у здоров'ї дітей і підлітків, вміти оцінити їх за допомогою простих і доступних способів і встановити спостереження за їх динамікою, створюючи сприятливі умови для відновлення і зміцнення здоров'я школярів.

Учитель покликаний на кожному етапі навчання дітей і підлітків поступово збагачувати їх знання про будову і функції організму людини (дитини, підлітка), широко викладаючи основи гігієни і здорового способу життя, виховуючи свідоме ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих. Концепція розвиваючої освіти наголошує на теоретичній позиції, відповідно до якої учень виступає як суб'єкт, що активно взаємодіє

з формотворчим середовищем (Цінько, Ведмідь, 2021, с. 149). Відтак, неможливим видається становлення гармонійної особистості без урахування її фізичної досконалості. Тому одним з напрямків цілісного педагогічного процесу має стати виховання в учнів потреби бути здоровими.

Педагог повинен допомогти школяреві грамотно піклуватися про своє здоров'я, підтримувати високу працездатність, творчу продуктивність, бадьорий настрій духу, добиватися успіхів в справах, гармонійно будувати своє життя.

Учитель покликаний також при зустрічах з батьками учнів вказувати на важливість для психічного здоров'я дітей створення доброзичливого клімату в родині.

Спосіб життя – категорія ціннісна, так як людина усвідомлено, а не несвідомо прагне до певного стилю життєдіяльності, який відповідає її бажанням і потребам.

Генезис поняття «цінність», реконструйований на основі етимології позначаючих його слів, показує, що в ньому поєдналося три значення: характеристика зовнішніх сил природи і предметів, які виступають як об'єкт ціннісного ставлення; психологічних якостей людини, яка є суб'єктом цих відносин; відносини між людьми, їх спілкування, завдяки якому цінності знаходять значимість (Павленко, 2019, с. 25).

У широкому сенсі слова цінністю є все, що представляє інтерес для людини. «До всякої цінності застосовні наступні характеристики: всі цінності містять елемент знань, когнітивний компонент, носять селективний характер, включають в себе афективно-емоційний компонент. Разом з тим, цінності являють собою критерії для оцінки вибору дій. У всіх цілеспрямованих (осмислених) діях можна виділити три основні види цінностей: когнітивні (бажання; переваги), досягнення (успіх або фрустрація) і афективні (задоволення або біль, невдоволення)» (Цибулько, 2019, с. 234).

У соціальному контексті особливого значення набуває питання орієнтації учня у світі об'єктивних цінностей, у побудовах образів минулого, сьогодення та майбутнього, його життя.

Поняття «ціннісної орієнтації» особистості було введено американськими соціологами Томасом і Знанецьким, які розуміли цей термін як стандарт, що включав стандарти оцінки та поведінкові настанови для об'єктів. У 1964-1965 рр. у вітчизняній соціології з'явився термін «ціннісна орієнтація», який став предметом багатьох досліджень.

Соціологи вивчають ціннісні орієнтації переважно у зв'язку з майбутніми планами молоді. Сутність ціннісної орієнтації особистості у

вираженні якостей особистості, які особистість отримує від соціального статусу. Перш за все, ціннісна орієнтація є одним із критеріїв соціалізації особистості (Вугка, 2019, с. 4).

Педагогічний зміст терміна «орієнтація» має два аспекти: процес і результат. Націленість на результат визначається вільним володінням різноаспектними знаннями та навичками в певній галузі. Орієнтація як процес – це план та його реалізація від ідеї до результату. Точний і правильний вибір цілей, засобів їх реалізації, планування й оцінка поведінки порівняно з життєвими цілями стає ключовим у змісті орієнтації (Цибулько, 2019, с. 235).

Похідне від понять «цінність» і «потреба», ціннісне ставлення відображає єдність об'єктивного і суб'єктивного і фіксує спрямованість людини на об'єкт цінності. Педагогічний аспект проблеми ціннісної орієнтації полягає в тому, щоб зробити предметом свідомості та досвіду широкий спектр об'єктивних людських цінностей, що є однією з передумов формування характеру.

Згідно з концепцією А. Кірьякової, «ціннісні установки, поглиблюючись, проходять шлях (за сприятливих обставин) до ціннісної орієнтації, яка може стати переконанням і характеризувати спрямованість особистості» (Кірьякова, 1996, с. 105).

Важливо мати на увазі, що в теорії та практиці освіти та виховання цінності, наявні як результат сприйняття, переживання та усвідомлення, можуть служити орієнтирами, які формують рішення індивіда щодо певної поведінки. Момент вибору характерний для ціннісного та оціночного ставлення.

Ціннісні орієнтації є критерієм оцінки результатів, досягнутих в діяльності з навчання і виховання школярів, з оформлення у них системи відносин до світу, до людей і до власної особистості.

Структурними елементами системи ціннісних орієнтацій є три підсистеми: когнітивна (знання, судження, переконання про об'єкт); емотивна (почуття, емоційні оцінки об'єкта); поведінкова (певні дії, послідовна поведінка по відношенню до об'єкта).

Для визначення тієї чи іншої ціннісної орієнтації необхідна фіксація всіх трьох структурних компонентів, що вимагає застосування певних методів.

Підсумовуючи роботи психологів щодо місця ціннісної орієнтації в психологічних характеристиках особистості, можна зробити висновок, що ціннісна орієнтація є найважливішою частиною структури особистості, яка визначає поведінку та ставлення до світу (Юзик, 2020, с. 103). Ціннісна орієнтація є найважливішою і відносно самостійною одиницею структури

особистості. Це суб'єктивно обрані та прийняті цінності, важливі для особистості, які, інтеріорізуючись, пронизують усі інші структурні компоненти особистості, в кінцевому підсумку формуючи певний тип особистості. Відтак, таким шляхом і формується ціннісно орієнтована особистість. Виникнення ціннісної орієнтації можливе лише при достатньо високому рівні розвитку особистості.

Незважаючи на різні підходи, в психології визнаним є існування ціннісних орієнтацій і їх особлива роль в діяльності і формуванні особистості. Ціннісні орієнтації так само, як і цінності, мають об'єктивно-суб'єктивну основу. Переоцінка цінностей в суспільстві може привести до ревізії особистістю своїх ціннісних орієнтацій; ціннісні орієнтації не є незалежним показником якісної характеристики особистості, їх можна розглядати тільки в зв'язку з іншими підструктурами, але саме цей компонент особистості є сполучною ланкою, діалектичним та об'єднуючим світоглядним і функціональним рівнями особистості в одну динамічну систему; ціннісні орієнтації виявляються в цілях, ідеалах, переконаннях, інтересах, установках особистості, пофарбовані емоціями. До ціннісної орієнтації передається лише цінності, визнані окремими особами. Ціннісна орієнтація виступає морально-культурним ядром особистості. Про ступінь сформованості ціннісної орієнтації можна судити за рівнем розвитку особистості, її зрілістю, соціальним статусом. Формуючими чинниками ціннісної орієнтації є сім'я, школа, заклади вищої освіти, етнічність, малі групи.

Оскільки людське життя є найвищою цінністю суспільства, то сукупність властивостей, якостей, станів людини є цінність не тільки самої людини, а й суспільства. Саме це перетворює здоров'я кожного індивіда в суспільне благо.

При визначенні поняття «культура здоров'я» можна відштовхуватися від відомого і прийнятого в діалектичному і історичному матеріалізмі підходу до проблеми культури. При цьому під культурою ми розуміємо розпредметнення і опредметнення матеріальних і духовних цінностей. Відповідно до такого підходу, розпредметнення – це сенсорне і інтелектуальне проникнення в реальність, опис її сутнісних властивостей і сторін, іншими словами, її пізнання. Опредметнення – конструювання, виробництво товарів теоретичної і практичної діяльності, які розкривають здібності, накопичений досвід, вершину розвитку особистості – її творчість. Теза К. Маркса: «Змінюючи світ – людина змінює і саму себе» як найкраще характеризує процес опредметнення (Апанасенко, 1992, с. 67). Саме ця теза стала основою розробки вітчизняними психологами (Л. Виготський,

А. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.) психологічної теорії діяльності та діяльнісного підходу в навчанні, вихованні та розвитку.

Найбільш важливими з етапів формування культури здоров'я є: пізнання категорій «здоров'я», «розвиток здоров'я», «здоровий спосіб життя», «культура здоров'я» (когнітивний компонент); розвиток і формування відносин до цих категорій (емоційний компонент); формування ціннісних орієнтацій, свідомо оцінка цих категорій, відносин до власного здоров'я та здоров'я оточуючих (аксіологічний компонент); виведення знань, відносин, оцінки і ціннісних орієнтирів на поведінковий рівень (поведінковий компонент); їх самореалізація (творчий компонент) і власне формування культури здоров'я – здатність до рефлексивного ціннісного визначення мети, поява життєвих сенсів, стійких мотивів, які контролюють всі попередні етапи (особистісно-діяльнісний компонент) (Садовий, Трифонова, 2020, с. 227). Завдяки останньому компоненту особистість управляє своїм здоров'ям шляхом цілеспрямованого вдосконалення механізмів збільшення адаптаційних і компенсаторних резервів на організаційному, психічному і соціальному рівнях, а також усвідомлено і активно використовує оздоровчі технології.

Для формування культури здоров'я ефективними організаційно-педагогічними умовами в шкільній освіті є: розробка і реалізація навчальних програм, в яких інтеграція предметів здійснюється на основі пізнання категорій «здоров'я», «розвиток здоров'я», «здоровий спосіб життя», «стиль і сенс життя», «культура здоров'я»; включення в освітній процес медичної, валеологічної, психологічної та соціальної служб школи, що сприяють інтелектуальному і фізичному розвитку особистості дітей відповідно до їх стану здоров'я, індивідуальними, статевими та віковими особливостями і потребами; створення навчальної матеріально-технічної бази, діяльнісного середовища відповідно до соціального замовлення на формування і розвиток культури здоров'я, забезпечення і організація здоров'язберігаючого санітарно-гігієнічного стану та харчування в школі; вдосконалення роботи з педагогами та батьками з пропаганди здорового способу життя та використання їх діяльнісного потенціалу у формуванні культури здоров'я; відстеження показників стану здоров'я фізичного і інтелектуального розвитку, результативності освітнього процесу; вдосконалення, розробка та впровадження оздоровчих технологій зусиллями всіх служб школи; ефективність поточного, оперативного та стратегічного управління діяльності різних служб, спрямованих на формування культури здоров'я в школі.

При формуванні культури здоров'я, з нашої точки зору, школяр у спільній навчальній діяльності разом з учителем пізнає навколишній світ

(природу, суспільство, інших та себе) через зміст предметів з позиції оцінки здоров'я як ціннісної категорії, а також направляє себе на освоєння, проектування і творення оздоровчих технологій.

У розглянутій проблемі важливе місце повинно бути відведено понятійному апарату. Динамічний розвиток в науці понять «здоров'я» і «культура здоров'я» роблять необхідним більш точно конкретизувати їх зміст.

Згідно з нашими уявленнями здоров'я – системний багаторівневий процес розвитку адаптивних і компенсаторних психічних і соціальних механізмів організму, що забезпечують повноцінну взаємодію особистості і середовища.

У валеології взаємозв'язок між здоров'ям і способом життя виражається через поняття «здоровий спосіб життя». Здоровий спосіб життя об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, громадських і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямку формування, збереження і зміцнення як індивідуального, так і суспільного здоров'я. Порівняно з категорією «культура здоров'я», за нашими переконаннями, у понятті «здоровий спосіб життя» відсутня внутрішня активність (внутрішня мотивація), ціннісна орієнтація, оскільки спосіб життя передбачає більшу спрямованість на поведінку, ніж розвиток індивідуального, розвивального та творчого потенціалу.

При цьому ми даємо таке визначення культури: культура – це творчий прояв індивідуальної і суспільної свідомості, що складається у відображенні та перетворенні світу – природи, суспільства, окремого індивіда. З цих позицій культура здоров'я розглядається нами як націленість суб'єкта на активне, творче пізнання, збереження і розвиток власного здоров'я і здоров'я оточуючих з урахуванням адекватної оцінки суб'єктом умов, визначених природою, суспільством і окремими особистостями. Культура здоров'я спільно з ціннісними орієнтаціями оцінюється як механізм, який регламентує, направляє і регулює поведінку, діяльність, спілкування особистості і її розвиток.

У порівнянні з нашим підходом валеологічна культура представляється як відображення розвитку комплексу особистісних якостей, що обумовлюють ставлення людей до суспільства, природи, один до одного, до самого себе.

Отже, специфіка змісту оздоровчих технологій в школі повинна визначатися організаційно-педагогічними, статевими та індивідуальними відмінностями і складається з адаптації особистості школяра до постійно змінюваних соціальних умов в освіті, полягає у становленні активної,

усвідомленої позиції, самовизначенні і перетворенні особистості, яка навчається. Вивчення проблеми ставлення до здоров'я школярів показало, що обов'язковим фактором є усвідомлення цінності здоров'я і прагнення діяти у напрямку його зміцнення і вдосконалення.

Література

1. Byrka M., Chubrey O. Auto-Psychological Competence of Future Teacher as a Component of Professional Training and Development. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*. 2019. Vol. 33, № 3. P. 3-5. URL: <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/615> (дата звернення: 20.09.2021).
2. Апанасенко Г. Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. Санкт-Петербург : Петрополис, 1992. 123 с.
3. Кирьякова А. В. Теория ориентации личности в мире ценностей. Монография. Оренбург, 1996. 188 с.
4. Павленко Л., Павленко М. Портфоліо, як засіб фіксації та накопичення освітніх досягнень студента. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 2. С. 251-259
5. Садовий М. І., Трифонова О. М. Вплив інформаційно-цифрових технологій на ефективність навчання. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві*: зб. матер. конф. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. С. 227-229.
6. Цибулько О. С. Духовні основи сучасного педагога. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Северодонецьк, 2019. Вип. 5 (92). С. 229-238. URL: <http://domtp.snu.edu.ua/index.php/Domtp/article/view/71/66> (дата звернення: 22.09.2021).
7. Цінько С. В., Медвідь Н. С. Терміносистема сучасних лінгвокультурологічних досліджень. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. Вип. 36. Том 2. С. 147-153.
8. Юзик О. П. Мотивація вибору професії як важливий чинник розвитку та становлення вчителя інформатики. *Нова педагогічна думка*. 2020. Том 101. № 1: Нова педагогічна думка. С. 102-106. doi: 10.37026/2520-6427-2020-101-1-102-105 (дата звернення: 20.09.2021).

References

1. Byrka, M., & Chubrey, O. (2019). Auto-Psychological Competence of Future Teacher as a Component of Professional Training and Development. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools, Vol. 33, 3, 3-5*. Retrieved from <https://farplss.org/index.php/journal/article/view/615> (date of appeal: 20.09.2021) (eng).
2. Apanasenko, H. L. 1992. *Evolutsiya bioenergetiki i zdorovie cheloveka [Bioenergy evolution and human health]*, 123. Saint-Peterburg: Petropoliss (rus).

3. Kiriyakova, A. V. (1996). *Teoriya oryentatsyy lychnosti v myre tsemnostei: monografiya* [The theory of personality orientation in the world of values: monograph], 188. Orenburg. (rus).
4. Pavlenko, L., & Pavlenko, M. (2019). Portfolio, yak zasib fiksatsii ta nakopychennia osvithnikh dosiahnen studenta [Portfolio as a means of recording and accumulating student educational achievements]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Seriya: Pedahohichni nauky, 2, 251-259 (ukr).
5. Sadovyi, M. I., & Tryfonova, O. M. (2020). Vplyv informatsiino-tsyfrovyykh tekhnolohii na efektyvnist navchannia [The impact of information and digital technologies on learning efficiency]. *Aktualni problemy nepererвної osvity v informatsiinomu suspilstvi: zb. mater. konf.*, 227-229. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova (ukr).
6. Tsybulko, O. S. (2019). Dukhovni osnovy suchasnoho pedahoha [Spiritual foundations of a modern teacher]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 5 (92), 229-238. Severodonetsk. Retrieved from <http://domtpsnu.snu.edu.ua/index.php/Domtp/article/view/71/66> (date of appeal: 22.09.2021) (ukr).
7. Tsinko, S. V., & Medvid, N. S. (2021). Terminosistema suchasnykh linhvokulturolohichnykh doslidzhen [Terminology of modern linguocultural research]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*, 36(2), 147-153 (ukr).
8. Yuzyk, O. P. (2020). Motyvatsiia vyboru profesii yak vazhlyvyi chynnyk rozvytku ta stanovlennia vchytelia informatyky [Motivation to choose a profession as an important factor in the development and formation of a computer science teacher]. *Nova pedahohichna dumka*, 101 (1): *Nova pedahohichna dumka*. 102-106. doi: 10.37026/2520-6427-2020-101-1-102-105 (date of appeal: 20.09.2021) (ukr).

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ К ЗДОРОВОМУ ОБРАЗУ ЖИЗНИ

О. А. Фролова

В статье проанализированы педагогические факторы формирования ценностного отношения школьников к здоровому образу жизни. Наиболее важными из этапов формирования культуры здоровья выделены следующие: познание категорий «здоровье», «развитие здоровья», «здоровый образ жизни», «культура здоровья» (когнитивный компонент); развитие и формирование отношений к этим категориям (эмоциональный компонент); формирование ценностных ориентаций, сознательная оценка этих категорий, отношение к собственному здоровью и здоровью окружающих (аксиологический компонент); вывод знаний, отношений, оценки и ценностных ориентиров на поведенческий уровень (поведенческий компонент); их самореализация (творческий компонент) и собственно формирование культуры здоровья – способность к рефлексивному ценностному целеполаганию, появление жизненных смыслов, устойчивых мотивов,

контролирующих все предыдущие этапы (личностно-деятельностный компонент). Благодаря последнему компоненту личность управляет своим здоровьем путем целенаправленного усовершенствования механизмов увеличения адапционных и компенсаторных резервов на организационном, психическом и социальном уровнях, а также осознанно и активно использует оздоровительные технологии.

Следовательно, специфика содержания оздоровительных технологий в школе должна определяться организационно-педагогическими, половыми и индивидуальными различиями и заключаться в адаптации личности школьника к постоянно изменяющимся социальным условиям в образовании, в становлении активной, осознанной позиции, самоопределении и преобразовании обучающейся личности. Изучение проблемы отношения к здоровью школьников показало, что обязательным фактором является осознание ценности здоровья и стремление действовать в направлении его укрепления и усовершенствования.

Ключевые слова: здоровый образ жизни, ценности, личность, здоровье.

PEDAGOGICAL FACTORS OF SCHOOLCHILDREN VALUABLE ATTITUDE FORMATION TO A HEALTHY LIFESTYLE

O. O. Frolova

The article analyses the pedagogical factors of forming the value attitude of schoolchildren to a healthy lifestyle. The most important of the stages of health culture formation are: knowledge of the categories «health», «health development», «healthy lifestyle», «health culture» (cognitive component); development and formation of relations to these categories (emotional component); formation of value orientations, conscious assessment of these categories, attitudes to one's own health and the health of others (axiological component); bringing knowledge, attitudes, assessments and values to the behavioral level (behavioral component); their self-realization (creative component) and the actual formation of a culture of health - the ability to reflexive value determination of purpose, the emergence of life meanings, stable motives that control all previous stages (personal-activity component). Thanks to the latter component, the individual manages his health by purposefully improving the mechanisms of increasing adaptive and compensatory reserves at the organizational, mental and social levels, as well as consciously and actively uses health technologies.

Therefore, the specifics of the content of health technologies in school should be determined by organizational and pedagogical, gender and individual differences and consists in adapting the student's personality to constantly changing social conditions in education, is to form an active, conscious position, self-determination and transformation of the student. The study of the problem of attitudes towards the health of schoolchildren has shown that the obligatory factor is the awareness of the value of health and the desire to act towards its strengthening and improvement.

Keywords: Healthy lifestyle, values, personality, health.

Фролова Ольга Олександрівна – старший викладач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Маріупольського державного університету (м. Маріуполь, Україна). E-mail: o.frolova@mdu.in.ua

Фролова Ольга Александровна – старший преподаватель кафедры физического воспитания, спорта и здоровья человека Мариупольского государственного университета (г. Мариуполь, Украина). E-mail: o.frolova@mdu.in.ua

Frolova Olha Oleksandrivna – Senior Lecturer of the Physical Education, Sports and Human Health Department at Mariupol State University (Mariupol, Ukraine). E-mail: o.frolova@mdu.in.ua